

Aile Sisteminde Yer Alan Sosyal Sorunlara İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığının Rolü

Meltem Atasoy | <https://orcid.org/0009-0005-0443-1232> | meltem.atasoy@gmail.com

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Türkiye

Öz

Bireyin doğduğu andan itibaren sosyalleşmesinde ve değerlerinin oluşmasında ilk sistemi aile sistemi, ikinci sistemi okul ortamı oluşturmaktadır. Aile sisteminin işlevsiz olması, dezavantajlı grup içerisinde yer alan çocukları doğrudan etkilemektedir. Bir çocuğun; aile sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal sorunlar, okul ortamında da kendini hissettirmekte olup, çocuğun davranışlarını ve akademik performansını olumsuz etkilemektedir. Okul temelli aile danışmanlığı yaklaşımı; merkezine okul ve aileyi alan müdahaleler sunarak bütünsel ve geniş kapsamlı bir çerçevede çocuğun sorunlarını aşmasına ve başarılı olmasına yardımcı olan önleyici ve iyileştirici müdahaleler sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji ve bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmış olup, çalışmaya katılan grup, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir. Çalışmanın evren ve grubunu; İzmir il merkezinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulunda görev yapan 4 öğretmen, 2 rehber öğretmen ve 2 veli olmak üzere toplam 8 katılımcı oluşturmaktadır.

Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin yaşamış olduğu problemlerin büyük bir kısmının aile tutumlarıyla ilişkili olduğu, problemin çözümüne yönelik okulda yapılan müdahalelerin bu noktada yetersiz kaldığı, rehber öğretmenlerin öğrenciler ile daha çok bireysel çalışma yaptığı, ailenin önleme çalışmalarında aktif rol almadığı saptanmıştır. Okul temelli aile danışmanlığı modelinin uygulanır olduğu durumlarda ailenin süreç içerisinde daha rahat iletişime geçeceği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, bulgular göz önüne alındığında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” çatısı altında okul – aile – öğrenci iş birliğinin geliştirilmesine yönelik müdahale ve önleyici çalışmaların yürütülmesinin etkin bir model olacağı düşünülmektedir. Günümüzde zayıflayan aile sisteminin güçlenmesine yönelik; müfredat içerisinde ailenin önemini vurgulayan eğitim programlarının yaygınlaşması amaçlanmalı, hizmet içi eğitimler ile destek sağlanmalıdır. Okul temelli aile danışmanlığı, ekonomik anlamda dışarıdan destek alamayan aileler için de erişilebilir danışmanlık hizmeti adına bir imkân sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Okul Temelli Aile Danışmanlığı, Aile Sistemi, Sosyal Sorunlar.

Atıf Bilgisi

Atasoy, Meltem. (2024). Aile Sisteminde Yer Alan Sosyal Sorunlara İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığının Rolü. *Aile Dergisi*, 2, 110-140.

<https://doi.org/>

Geliş Tarihi	27.05.2024
Kabul Tarihi	23.06.2024
Yayın Tarihi	30.06.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Etik Beyan	
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	dergi@isavak.org
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Role of School-Based Family Counseling in Addressing Social Problems within the Family System

Meltem Atasoy | <https://orcid.org/0009-0005-0443-1232> | meltem.atasoy@gmail.com

Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences, İzmir, Türkiye

Abstract

From the moment of the birth's of an individual, while the primary system influencing their socialization and the formation of their values is the family system, followed by the school environment as the secondary system. The dysfunction of the family system directly affects children in disadvantaged groups. The social problems a child experiences within the family system make themselves felt in the school environment as well, impacting negatively the child's behavior and academic performance. Aiming to provide preventive and curative solutions, the school-based family counseling approach help the child overcome his problems and be successful in a holistic and comprehensive framework by offering interventions that focus on school and family.

Phenomenology and bibliometric analysis methods beeing qualitative research methods were used in the study and the group participating in the study was determined by the "purposeful sampling" method. The interviews were conducted face to face with semi-structured questions. The population and group of the study; The participants consist of a total of 8 participants: 4 teachers, 2 guidance counselors and 2 parents all from a public school affiliated with the Ministry of National Education located in the city center of İzmir.

According to the research findings, majority of the problems experienced by students are related with family attitudes and interventions conducted at the school to solve these problems are insufficient since counselors work mostly individually with students and the family does not take an active role in preventive efforts. It has been expressed that in case of the school-based family counseling model is implemented, the family will communicate more easily during the process.

As a result, considering the findings, it is thought that carrying out intervention and preventive studies to improve school-family-student cooperation under the umbrella of "School-Based Family Counseling" will be an effective model. To strengthen the family system, which is weakening today; It should be aimed to spread educational programs that emphasize the importance of family within the curriculum, and support should be provided through in-service training. School-based family counseling also offers accessible counseling services as an opportunity for the families who cannot afford external support.

Keywords: School-Based Family Counseling, Family System, Social Problems.

Citation

Atasoy, Meltem. (2024). The Role of School-Based Family Counseling in Addressing Social Problems within the Family System. *Aile Journal*, 2, First page Last page.

<https://doi.org/>

Date of Submission	27.05.2024
Date of Acceptance	23.06.2024
Date of Publication	30.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	dergi@isavak.org
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Evrensel ve dinamik bir sosyal sistem olan aile sistemi, bireyin ilk sosyalleştiği kurumdur. Aile; adaletin, merhametin, ilmin, ahlaki değerlerin öğretildiği, psikolojik, kültürel, ekonomik, biyolojik, eğitim ve toplumsal görevleri olan sosyal bir kurumdur (Yılmaz, 2022), (Kır, 2011, s. 385). Kültürü, toplumu algılayarak, nasıl davranılması gerektiğini öğrenmek yani sosyal gelişim süreci aileden başlamaktadır.

Geçmişten günümüze aile yapısına baktığımızda, özellikle de endüstri devrimi itibariyle geniş aileden çekirdek aileye doğru geçiş görülmektedir. Çekirdek aile yapısına geçiş ile ailenin fonksiyonlarında azalma, rollerinde değişimler görülmektedir (Bayer, 2013, s. 104). Günümüz bilgi çağında teknolojik kökenli yaşanan gelişmeler, sosyal medya, küreselleşme, kapitalizm, ben merkezci yaklaşımlar aile sistemine yeni anlam ve boyutlar yüklemektedir (Sayar, 2020). Aile sistemi, toplum içerisinde yaşanan sosyal değişimler ve beraberindeki sosyal sorunlardan etkilenmektedir (Aktaş, 2015, s. 431).

1. Aile İçerisinde Yaşanan Sosyal Sorunlar

Boşanma, şiddet, istismar (psikolojik, fiziksel, cinsel), intihar, psikosomatik hastalıklara sebebiyet veren cinsel yönelimler, yoksulluk, göç, bireyci yaklaşımlar, bağımlılıklar, suç, teknolojik değişimler sosyal sorunlar arasında sayılmaktadır (Aykurt, 2020, s. 442). Özellikle online teknolojilerin yaygınlaşmasıyla insanlığın karşılaştığı yeni olgular yeni sorunları da beraberinde getirmiştir.

Sosyal medyanın kontrolsüz kullanımı bireyleri gerçek dünyadan uzaklaştırarak, yalnızlık, sosyalleşmeme, akademik başarısızlık ve düzensiz yemek-uyku gibi sosyal sorunların içine düşürmektedir. Sosyal medya bağımlılık yaparak, gerçek ilişkilere zarar vermekte ve aile içerisinde yabancılaşmaya da sebebiyet vermektedir (Seyitoğlu, 2017, s.172).

Aile bireyleri içerisinde, değişimin en çok hissedildiği alanı çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk doğduğu an itibariyle ailenin gelenek, görenek örf ve adetleri ile büyümektedir. Araştırmalar çocuğun ilk 6 yılının önemli olduğunu, kazanmış olduğu davranışların yetişkinlikte, kişiliğini, değer yargılarını, alışkanlıklarını, inançlarını biçimlendirdiğini ortaya koymaktadır (Yavuzer,

2007). Aile içerisinde sağlıklı bir sistemde yetişen çocuk; ahlak ve erdemli, sorumluluk sahibi, sağlıklı düşünen, araştıran bir kimliğe sahip olmaktadır (Ereş, 2009, s. 93). Ne yazık ki günümüzde sosyal sorunların ivme kazandığı bir döneme girildiği görülmektedir. Sosyal sorunlar, toplumda yer alan tüm kurumları, grupları, bireyleri etkilemekte, güvenli liman olan aile sisteminde derin yaralar açmaktadır. Aile sistemi içerisinde yaşanan sosyal sorunlar ise çocuklar da duygusal, gelişimsel ve davranışsal bozuklukların görülmesine sebebiyet vermektedir. Özellikle, düşük sosyoekonomik statüye sahip ailelerin çocukları işsiz (katı aile tutumu, aile çatışması, kopuk aile vb.) aile tutumları sonucunda sosyal ve duygusal sorunlar yaşamakta, ruh sağlığına erişim noktasında birçok engelle karşılaşmaktadır (Kelchner vd., 2020, s. 274). Bunun yanı sıra sosyoekonomik statüsü yüksek olan özellikle çift kariyerli eşlerin, kariyer planlamaları ve yoğun iş temposu nedeniyle gerek aile içi gerekse çocuk gelişiminde ihmalleri söz konusu olmaktadır. Çocuğun ilk gelişim evresinde yetiştirilme sürecinin bakıcı veya yuva tarafından karşılanma süreci, çocuğun hem aile kültüründen uzak kalmasına hem de aile ile güvenli bağlanma sağlanmamasına neden olmaktadır. Bu durum ileriki yıllarda çocuk ve aile arasında sosyal sorunların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bu noktada çocuğun; duygusal, psikolojik ve akademik olarak etkileyen sosyal sorunlara erken müdahale önemli olmaktadır.

2. Aile Danışmanlığı

Sağlıklı bir aile sisteminin; karşılaştığı her durumda, her sorunda dengede kalma eğilimi mevcuttur. Bu denge bozulduğunda aile sistemi içerisinde çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Aile bireylerinin birbirleri ile iletişim ve rol dağılımlarında sorunlara ne ölçüde yansındığını ortaya koymak adına aile danışmanlığı devreye girmektedir (Kılıç, 2014, s.165). Aile danışmanlığı, ailenin hem kendi içerisinde hem de çevresiyle uyumunda yaşamış olduğu sorunların çözümünde ve farkındalık kazanmalarını sağlama noktasında aileye yönelik sistemik bir yaklaşım sunmaktadır. Aile danışmanlığı bu alanda eğitimlerini tamamlamış uzmanlar tarafından verilmektedir.

3. Okul Rehberlik Hizmetleri

Aile ve çocuk arasındaki ilişkinin çatışma derecesi arttığında, çocuğun göstermiş olduğu davranış problemleri, aile dışında, sosyal ortama taşınmaktadır. Çocuk okul

çağına geldiğinde, aile dışında ikinci sosyal ortamı okul olmaktadır. Okul, çocuğun akademik eğitiminin yanı sıra ihtiyacına yönelik gereksinimlerini karşılamakta eş güdümlü olarak aile ile iletişim halinde olmaktadır (Demirel, 2023, s.363). Bu noktada, okul ve aile çocuğun gelişiminde tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. Çocuk, ev ve okul ortamında yaşamış olduğu sorunlara karşı tepkisini; kaygı, depresyon, içine kapanma gibi içselleştirme davranışları ya da saldırganlık, dikkat çekme, hiperaktivite, akran zorbalığı gibi dışsallaştırma davranışlarıyla ortaya koyabilmektedir. Sorunlu davranış içerisinde bulunan çocuk, okul ortamında diğer çocukları hem akademik anlamda hem de sosyal ilişkiler bağlamında olumsuz etkilemekte olup, bu noktada okul rehberlik hizmetleri devreye girmektedir (Rones ve Hoagwood, 2000, s. 236). Çocuğun, ailesinden kaynaklı yaşamış olduğu sosyal sorunların okula yansması halinde, okul rehberlik biriminin kök soruna ulaşması çok zaman alıcı ya da imkânsız hale gelebilmektedir. Ancak bu durum okul rehberlik birimlerinin yetersiz yaklaşım sergilediği anlamına gelmemektedir. Geleneksel bağlamda rehberlik birimleri tarafından yapılan müdahaleler de üç sistem (okul-aile-toplum) parçalı ele alınmaktadır (Sorino ve Gerrard, 2018, s. 7). Okul rehberlik birimi, aileden kaynaklı sorunlarda, aile ile iletişim kuramadığı noktada çocuğu ruh sağlığı hizmetlerine yönlendirebilmektedir. Okul rehberlik birimi sorunların boyutlarını eğitim açısından ele alırken, ruh sağlığı çalışanları daha çok psikolojik ve aile açısından ele almaktadır.

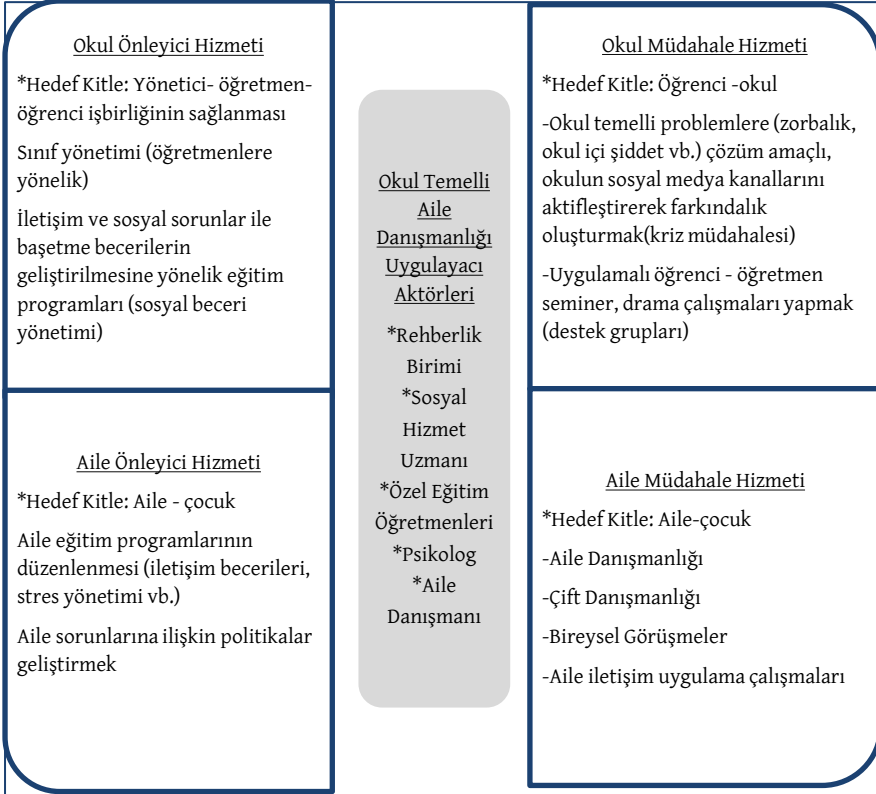
4. Okul Temelli Aile Danışmanlığı

Bu noktada toplum, aile ve okul sisteminin bir bütün olarak ele alındığı bir modele ihtiyaç kaçınılmaz hale gelmektedir. Öyleki alanyazı incelendiğinde; çocuğun aile, toplum ve okula ilişkin sorunlarını aşmasında, akademik başarısının artmasında, okul danışmanlığı ve aile danışmanlığı uygulamasının entegre edilmesi ile “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulandığı görülmektedir. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ilk uygulama örneği 1920 yılında Alfred Adler tarafından gerçekleştirilmiştir. Adler, çocukların sorunlarına çözüm bulmak adına; çocukların aileleri, öğretmenleri ve psikologlarla birlikte bütünleşik bir danışmanlık modelini kullanmıştır (Gerrard, 2008, s.4). “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”; mesleki yeterliliği olan aile danışmanları, rehberlik birimleri tarafından, çocuğun okuldaki davranışsal, duygusal veya akademik başarısından kaynaklı sorunlarını çözmede etkili olan ve okul ortamında ücretsiz olarak gerçekleşen bir model olarak tanımlanabilir.

Bu modelin en önemli bileşenini aile bireyleri ve aile içi ilişkiler oluşturmaktadır (Snyder, 2010, s.8). Dowling ve Taylor (1989; Akt: Gerrard, 2008), çocukların ebeveynlerinin kliniklere gitmektense “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”na başvurmalarının daha erişilebilir bir danışmanlık modeli olduğunu belirtmektedir. Yurt dışı uygulamaları incelediğimizde, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli; rehberlik birimleri, sosyal hizmet uzmanları, özel eğitim öğretmenleri, psikologlar, psikiyatristler, aile danışmanları tarafından uygulama alanı bulmaktadır (Gerrard, t.y.).

Gerrard ve Soriana (2018) “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli, patoloji temelli terapi modeli yerine öğrenci başarısını ve sağlığını esas alan güç temelli bir yaklaşım modeli uygulamaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulama alanına ilişkin yapmış oldukları çalışmada; aile ve okula ilişkin sorunları müdahale (aile, okul) ve önleme (aile, okul) başlıkları altında gruplandırmaktadır (Şekil 1).

Şekil: 1 Okul Temelli Aile Danışmanlığının Uygulanmasına Yönelik Model

Çocuk, aile sorunları karşısında olumsuz bir durum yaşadığında “Aile Müdahale” programı devreye alınmaktadır. Bu programda çift danışmanlığı, bireysel görüşmeler, ailenin tüm bireyleri ile ortak çalışmalar yürütülmektedir. Çocuk, okul ortamında zorbalık, okul içi şiddet gibi problemleri açıkça gösteriyor ve bu durumdan sınıf ve okul etkileniyorsa “Okul Müdahale” programı devreye girmektedir. Kriz müdahalesi ve destek grupları bu program için uygulanan yöntemlerdir. Gelecekte problemleri önlemeye ve becerilerin geliştirilmesine yönelik; aileler ile “Aile Önleme” programı, öğretmen ve öğrenciler ile “Okul Önleme” programı uygulanmaktadır. İletişim becerileri, stres yönetimi gibi yöntemler aile önleme programı içerisinde, sosyal beceri yönetimi, sınıf yönetimi gibi yöntemler ise okul önleme programı içerisinde yer almaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli; önleyici ve müdahale programı kapsamında, çocuğun sorun alanına göre çalışılabilmektedir.

5. Çalışmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu çalışma, yurt dışında yaygın olarak kullanılan “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde farkındalığının oluşmasına katkı sağlamasını amaçlamak ve modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine ilişkin ebeveyn, öğretmen ve rehberlik birimlerinin görüşlerinin öğrenilmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmaya ilişkin iki temel araştırma sorusu şunlardır:

Araştırma Sorusu 1: Çocuğun okulda yaşadığı sorunlarda ailenin de sisteme dahil edilmesi, sorunların çözümünde ne derece etkili olmaktadır?

Araştırma Sorusu 2: “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin okullarda uygulanmasının okul rehberlik birimi, öğretmen ve aileler açısından görüşlerinin alınması.

Yöntem

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, aile sisteminde yaşanan sosyal sorunlara ilişkin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliğine yönelik farkındalığı artırma adına yapılan nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmada amaç; doğru kişi, olay ve durumlara ulaşarak derinlemesine incelemeler sağlamaktır (Çelebi, 2021, s. 228).

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji (olgubilim) deseni ve bibliyometrik veri analizi yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma; tanımlayıcı bir araştırma deseni olup, araştırmaya katılım sağlayanların deneyimlerinin ortak özelliklerine odaklanmaktadır (Creswell, 2021, s .79). Bibliyometrik veri analiz yöntemi; araştırma konusuna ilişkin yazar, yayın, türüne ilişkin araştırmaların bağlantılarını, görselleştirilen haritalar ile analiz eden bir içerik analizidir. (Zupic ve Cater, 2015).

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim döneminde İzmir ilinde ortaöğretim de görev alan; öğretmen, rehberlik birimi ve öğrenci velilerinden oluşmaktadır. Araştırma grubuna dahil olan katılımcılar; tecrübesi 15 yılı geçen sınıf ve rehber öğretmenler ile sorun yaşayan öğrencilerin velilerinden oluşmaktadır. Katılımcı sayısı ilk etapta 15 olarak belirlenmiş olup, dönem içi ders yoğunluklarından dolayı öğretmenlerin geri dönüş sayısında çoğunluk sağlanamamıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmaya katılan grup, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmeler yarı yapılandırılmış sorular ile yüz yüze görüşmeler şeklinde gerçekleşmiştir. Çalışmanın evren ve grubunu; İzmir il merkezinde bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okulunda görev yapan 4 öğretmen, 2 rehber öğretmen ve 2 veli olmak üzere toplam 8 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmacıların isimleri gizli tutularak isimleri yerine kodlar kullanılmıştır. 4 öğretmene Ö1, Ö2, Ö3, Ö4 kodları; 2 rehber öğretmene R1, R2 kodları; 2 veliye V1, V2 kodları verilmiştir.

Tablo:1 Katılımcıların Demografik Bilgileri

		n	%
Cinsiyet	Erkek	3	37,50
	Kadın	5	62,50
	T o p l a m	8	100,00
Yaş	30-40 yaş arası	1	12,50
	40-50 yaş arası	5	62,50
	50-60 yaş arası	2	25,00
	T o p l a m	8	100,00
Medeni durum	Evli	4	50,00
	Bekâr	1	12,50
	Boşanmış	3	37,50
	T o p l a m	8	100,00
Eğitim düzeyi	Lisans	6	75,00
	Yüksek lisans	2	25,00
	T o p l a m	8	100,00

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, araştırma konusuna bağlı kalarak hazırlanmış olduğu sorulara ek sorular sorma serbestliğine sahip bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.130).

Çalışmanın konusuna ilişkin verileri toplama işleminde “google akademi”, “ulusal tez merkezi” arama motorları üzerinden yurt içi ve yurt dışı literatür taraması yapılmıştır. İçerik analizini yapmak üzere “web of science” arama motoru kullanılmıştır. “Aile Danışmanı”, “Okul Rehberliği”, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” anahtar kelimeleri kullanılarak “Web of Science” veri tabanı

üzerinden tarama yapılmıştır. Tarama içeriğinde sadece makale ve bildiriye yer verilmiştir. Tarama sonucu 714 kaynak bulunmuş, filtreleme yapılarak 1990-2024 tarih aralıklarında, araştırma konusunu içeren 193 veritabanına ulaşılmıştır.

Verilerin analizinde “Web of Science” üzerinden bibliyometrik içerik analizinden faydalanılmıştır. Bibliyometrik analiz, açık bir kaynak olup, anahtar kelimeler kullanarak R yazılımı üzerinden, akademik çalışmaların bibliyografik veri analizini yapmayı sağlayan bir yöntemdir (Kozan, 2020, s.6), (Aria, 2017). İncelemeler sonucunda görüşme formu hazırlanmıştır. Katılımcıların sorulara vermiş olduğu cevaplar bulgular içerisinde yer almaktadır.

Katılımcılar ile görüşmeye başlamadan önce, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılar ile yapılan görüşmeler ortalama 15 dakika sürmüş olup, görüşmeler not edilmiştir. Görüşme yöntemi, nitel verilerde çok sık tercih edilen bir yöntemdir.

Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz; veri toplama araçlarından elde edilen konuların, belgelerin, temaların analiz edilerek başlıklar haline getirilmesini ve doğrudan alıntılar yaparak konunun açıklanmasını sağlayan birincil düzey analizdir (Ekiz; 2020).

Bulgular

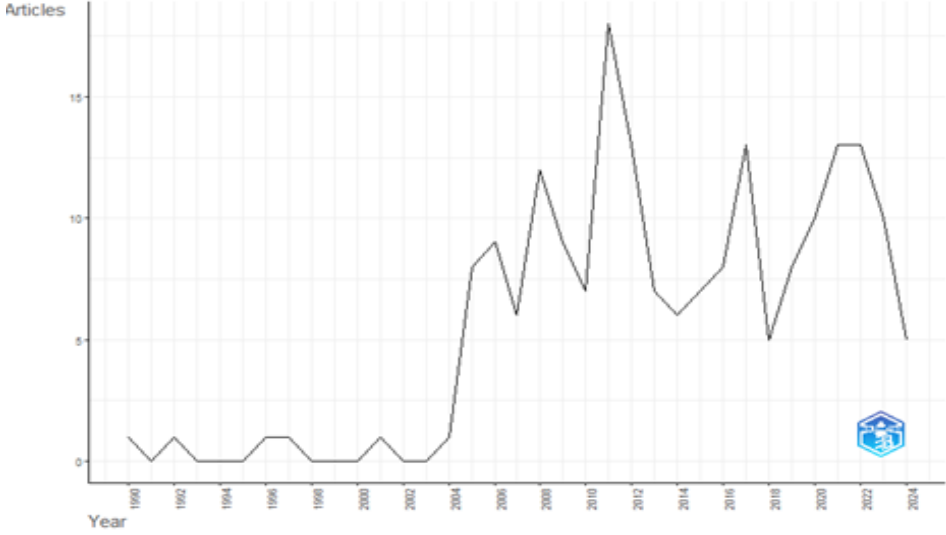
Çalışmanın bu bölümünde; bibliyometrik veri analizi ve betimsel veri analizine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Bibliyometrik Veri Analizine Dayalı Sonuçlar

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımının İçerik Analizi

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili 1990-2024 yılları arasında yer alan çalışmaların dağılımı Grafik 1’de verilmiştir. 2004 yılından itibaren bu alanda yapılan yayınlarda artış görülmeye başlanmıştır. En fazla çalışmanın yayınlandığı yıllar 2010-2012 olarak görülmektedir.

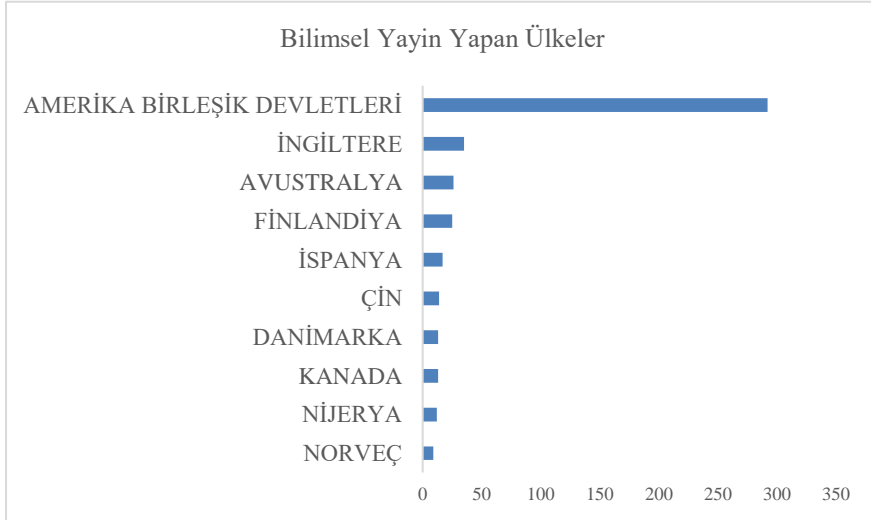
Grafik: 1 Yıllara Göre Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Araştırmaların Ünelere Göre Dağılımının İçerik Analizi

Grafik-2’de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yayın yapan ilk 10 ülke yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri 292 makale ile ilk sırada yer almaktadır. Türkiye 31. sırada yer almakta olup, 2 makale yayını bulunmaktadır.

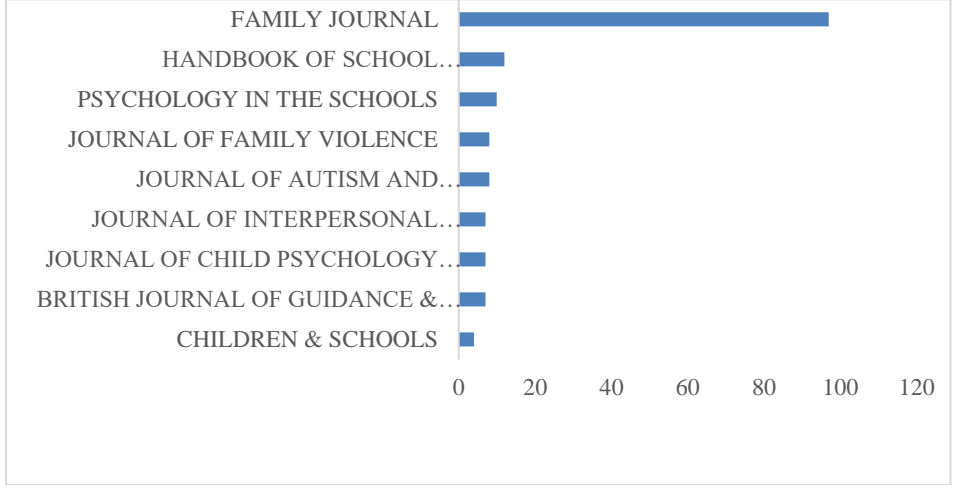
Grafik: 2 Ünelere Göre Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Analizi

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Yayın Yapan Dergiler

Grafik-3’de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yayın yapan ilk 10 dergi yer almaktadır. İlk sırada 97 yayın ile “Family Journal” dergisi yer almaktadır.

Grafik: 3 Yayın Yapılan Dergilerin Bibliyometrik Analizi

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile İlgili Yapılan Çalışmalarda Kelime Bulutu Analizi

Grafik-4’ de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili yapılan yayınların kelime bulutu yer almaktadır. Yayın içerisinde kullanılan kelimelerin frekans derecelerine baktığımızda sırasıyla; “çocuk” (f=14), “risk” (f=13), “akıl sağlığı” (f=12), “öğrenciler” (f=11), “danışmanlık/terapi” (f=11), “aile içi şiddet” (f=6), “saldırganlık” (f=6), “depresyon” (f=6), “suistimal etmek” (f=6), “ebeveynler” (f=5), olarak sıralanmıştır.

Grafik 4: Okul Temelli Aile Danışmanlığı” ile ilgili Yapılan Çalışmalarda Kelime Bulutu Analizi

Betimsel Analiz Yöntemine Dayalı Sonuçlar

Görüşme sorularının her biri ayrı bir başlık halinde temalandırılmıştır. Elde edilen veriler, betimlenerek yorumlanmış ve araştırma sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çocuğun Okul da Yaşadığı Probleminin Çözümüne Yönelik Ailenin de Katılımına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara “Çocuğun okulda yaşadığı probleminin çözümüne yönelik olarak ailenin de katılımı sağlanmalı mıdır?” sorusu sorulmuş, analiz sonuçlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Çocuğun Problemine Yönelik Ailenin Katılımının Sağlanmasına İlişkin Temalar

Alt temalar	f	%
-Sorunların çözümünde önce çocuk ile görüşülür	3	42,86
-Sosyo kültürel nedenler, aileyi okuldan uzaklaştırıyor.	1	14,29
- Sorunların çözümünde aile sürece dahil oluyor.	2	28,57
-Aile sürece dahil edilse bile çözüm odaklı yaklaşmıyor.	1	14,29
T o p l a m		100,00

Tablo 2’de yer alan temalar incelendiğinde, öğretmenler, sorun yaşayan öğrenci ile ilgili öncelikli olarak çocuk ile görüşmekte ve sorunun çözümüne yönelik çalışma yapmaktadır. Sorun devam ederse aile de sürecin içerisine katılmaktadır. Katılımcı öğretmen görüşlerine baktığımızda Katılımcı-Ö1 “Çocuk problem yaşadığında önce çocukla konuşuruz. Yani çocuğu güzellikle ikna etmeye çalışıyoruz. Bazı çocuklar uyarıdan anlıyor. Ama bazı çocuklar davranış tekrarına düşüyorlar. Bu süreçte aileye haber veriyoruz. Telefonla görüşme yapıyoruz. Sonra davet ediyoruz. Eğer sorunlu davranış tekrar ederse sözleşme hazırlıyoruz. O şekilde bir yol izleniyor.” ifadesini kullanarak problemin aşamalı bir şekilde çözüme gidildiğini ifade etmektedir. Diğer katılımcı Katılımcı-Ö2 “Genel anlamda aileler çocukların problemleri ile ilgili katılım yapıyorlar. Problemlerin kökeninde sosyo kültürel farklılıklardan kaynaklı, ekonomik problemlerden kaynaklı sorunlar davranışlara yansiyebilir. Ailede yaşanan sorunları çocukların okula taşınması ile iletişim de sorun olabiliyor.” İfadelerini kullanarak sosyo kültürel faktörlerin, ekonomik problemlerin davranışa yansıdığını belirtmektedir. Ailede yaşanan sosyal sorunlar okula yansıdığına çatışma kaçınılmaz olmaktadır. Katılımcı-Ö3 “Öncelikli olarak çocuğun problemini gözlemlerim. Tekrarlanan bir problem olduğunda rehberlik ile iletişime geçerim. Bazen aile rehberlik ile görüşmek istemiyor. Aile içi sorunların deşifre edilmesini istemiyor. Bu durumda tekrar devreye girmem gerekirse aile ile iletişime geçiyorum. Aileye güven vermek, yaklaşımın samimi olduğunu hissettirmek çok önemli. Bazen bunu sağlamakta zorluk çekiyoruz. Yabancılaşma oluyor aile ile aramızda. Bu durumdan yine en çok çocuk etkileniyor.” İfadesi ile ailenin yaklaşımında güven verici bir ortam aradığı sonucuna ulaşılmaktadır. Katılımcı Ö-4 “Zaman zaman sınıf ortamında çocuk kendini saklayabiliyor. Çok sessiz bir yapısı olduğunda çocuk ile görüşmede zorlanıyoruz. Bu durumda veli ile iletişime geçmek istiyoruz. Bazı veliler yaklaşım olarak böyle bir görüşmeye ihtiyaçları olduğunu söylüyor. Bazı veliler özellikle sosyo kültürel anlamda farklı kültürün aileleri farklı tepkiler verebiliyor. Ama bu iş sadece okul ile çözülecek problemler değil. Ailenin destek olması çok önemli.” ifadesini kullanarak aile ile iletişim halinde olmanın önemini vurgulamıştır.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirdiğimiz de Katılımcı-R1 “Çocuğun problemleri bireysel anlamda kendisi ile ilgili bir sıkıntı ise ya da akranları ile ilgili bir sıkıntı ise yani onu akranları ile çözmeye çalışıyoruz. Ama aileden kaynaklı bir problem ise ya da bi şekilde riskli davranışlar içeriyorsa mutlaka aileyi de işin içine katmak zorundayız. Ya da tekrar eden olumsuz davranışın devam etmesi durumunda aileyi mutlaka katkı sunması noktasında iş

birliğine gidiyoruz. Hepsinde olumlu bir sonuç almıyoruz. Oran veremem ama genelde çocuğum yapmaz, benim çocuğum yalan söylemez, ergenlik döneminde daha çok duyguları ile hareket ettiği dönem, daha çok akran grupları arasında kendini ifade ettiği dönem. Anne daha çok evdeki davranışları ile çocuğu değerlendirdiği için akran grupları içerisindeki davranışlarını gözlemleyemiyor. Oysa çocuğunda sosyal bir çevresi var. Dolayısıyla grubun normlarına uymak için arkadaşlarının yanışını yapabilir. Aile bazen olumlu bazen olumsuz katkı sağlayabilir.” ifadelerini kullanarak ailenin kaçınma davranışı sergileyerek, sorunların kaynağını aile dışında araması dikkat çekicidir. Katılımcı-R2 “Okuldaki rehberlik hizmetleri öğretmenler ve yöneticilerle ortak bir rehberlik anlayışı ve konsolidasyon gerçekleştirdiği gibi veli ile de geliştirdiği ilişki ve yardımlaşma oldukça önemli. Ailelerle birebir yaptığımız görüşmeler düzenlediğimiz seminerler aile çocuk etkileşim grupları ile veliyi bu sürece dahil ediyoruz. Genellikle sınıfta sorun yaşanan çocukların aileleri ya boşanmış ya da ilgisiz ebeveyn kaynaklı olmakta. Biz de bize tanınan sınırlar çerçevesinde aileye yaklaşımda bulunabiliyoruz.” ifadelerini kullanmış. Bu durumda rehberlik biriminin çocuğa bir yere kadar müdahalesinin olduğu, aileye yönelik önleyici çalışmaların okul da yapılmadığı bulgusuna varılmıştır.

Ailelerin görüşlerine baktığımızda, Katılımcı-V1 “Çocuğum evde farklı, okulda farklı davranabiliyor. Arkadaş ortamı etkiliyor. Bazen evde sorunlar oluyor. O zaman sıkıntılı hali okula yansıyabiliyor. Bu durumda rehberlik bizi aramalı ve aileyi sürece dahil etmeli.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı-V1 ailede yaşana sosyal sorunların okula yansıdığını belirtmiştir. Bu ifadeyi destekler nitelikte Katılımcı-V2 “Benim çocuğum genelde uyumlu. Ama ben eşimden ayırıyorum. Aile ortamında ebeveyn eksikliği çocuğu ister istemez etkiliyor. Okula yansıttığı durumlar oluyor. Bir de okulda sorunlu arkadaşları olduğunu ve etkilendiğini söylüyor. Sadece aile ile düzelecek sorunlar değil.” ifadesini dile getirmiştir.

Okul Rehberlik Birimi ve Öğretmenlerin Hizmet İçi Aile Eğitimleri ve Aile Danışmanlığı Eğitimi Almalarına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmen ve rehberlik birimine “Okul rehberlik birimi ve öğretmenler olarak, ailelere yönelik çalışmaları içeren hizmet içi eğitimler aldınız mı? Aile danışmanlığına ilişkin eğitim aldınız mı?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 3’ de yer verilmiştir.

Tablo 3. Hizmet İçi Aile Eğitimleri ve Aile Danışmanlığı Eğitiminin Gerekliliğine İlişkin Temalar

Alt temalar	f	%
- Aile Okulu Projesi kapsamında Aile Eğitimlerini aldık.	3	33,33
- Mesleğim gereği, aile danışmanlığı eğitimi almak isterim.	4	44,44
- Mesleki anlamda eğitimler yetersiz olmaktadır. Güncellemek gerekir.	1	11,11
- Hizmet içi eğitimlerin içeriklerine daha fazla eklenmelidir.	1	11,11
T o p l a m		100

Tablo 3' de yer alan temalar incelendiğinde, öğretmen görüşlerine baktığımızda; Katılımcı-Ö1 “Evet ben aile okulu eğitimi aldım. Ama tezimle uğraştığım için düzenleme imkânı bulamadım. İleriki süreçte çalışma yapmak istiyorum. Whatsapp üzerinden gruplarımız var. Kendi velilerim grup üzerinden iletişime giriyoruz. Aile danışmanlığı ile ilgili özel bir eğitim almadım. Almak isterim. Öyle bir fırsat olursa değerlendiririm.” ifadesinde mesleği gereği mevcut olması gereken eğitimi aldığını ifade etmektedir. Günümüz koşullarında eğitimlerin yetersiz olduğunu belirten Katılımcı-Ö2, “ailelere yönelik bir eğitim almadık. Lisans döneminde daha çok pedagojik eğitim aldık. Orada bir eksiklik var evet. Hizmet içi eğitimler oluyor. Aile ve okul iş birliği ile ilgili çalışmalar var ama yeterli değil. Eğitimleri günümüz koşullarına göre dönüştürmek gerekiyor. Pek çok etken var, sosyo kültürel anlamda...internet var. Öğretmenin bilgisini bu anlamda çeşitlendirmek gerekiyor.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı -Ö3, “Geçen yıl Halk Eğitim tarafından öğretmenlere yönelik aile projesi kapsamında aile okulu eğitimi aldım. Bu eğitim içerisinde; aile içi iletişim becerileri, bağımlılık, beslenme, akran ilişkileri, çatışma, ahlak...başka var mı...diğerlerini hatırlayamadım. Bizim de ailelere eğitim verme yetkimiz var artık. Ama okul saatlerini bir türlü denk getiremedim. Zaman konusunda sıkıntı var. Aile danışmanlığı eğitimi daha çok rehberlik öğretmenleri ile ilgili olur diye düşünüyorum. Gerçi formasyon aldık ama o farklı teknikleri içeren kapsamlı bir eğitim diye düşünüyorum. Ama bu eğitimi almak isterim. Velilere

yaklaşımımızda faydalı olur diye düşünüyorum.” İfadelerini kullanarak eğitim alma konusunda olumlu görüş bildirmiştir. Katılımcı-Ö4, “Aile eğitimi almadım, aile danışmanlık eğitimi de almadım. Ama yılların birikimi ve lisans, formasyon bilgilerim benim süreci yürütmemde rehber olmakta. Çok kitap okurum, kendimi sürekli güncellerim. Öyleki benim de çocuğum var. Zaman zaman öğretmen kimliğimin yanı sıra veli kimliğimle de okul ile ilişkilerimiz de farklı durumlar ile karşılaşılıyor.” İfadelerine yer vermiştir.

Rehber öğretmen görüşlerini incelediğimizde; Katılımcı-R1 “Normal alan bilgisine dair eğitim aldık. Aileye yönelik çalışmalarda konuya hakimiz. Yetkilerimiz sınırlı, ailenin özeline giremeyiz. Rehberlik olarak daha çok okul ile ilgili sorunlara hakimiz. Bir aile danışmanı gibi olamayız. Çocuğu ile ilgili problemlerde, çocuğa destek olma noktasında, çocuğu yönlendirme noktasında aileye telkinde bulunma gibi yetkilerimiz var. Müşavirlik görevlerimiz var daha doğrusu. Çoğu zamanda etkili olmaktadır. Bazen aile içinde sorunlar oluyor. Biz bunu doğru iletişime onlara telkinde bulunabiliyoruz. Ancak bizi aşan durumlarda çocukları yönlendirebiliyoruz. Bizim de okul çerçeve planına göre yapıyor. Aileye dönük çalışma, seminer...genelde iletişim, bağımlılık, depresyon kuşağındayız, psikososyal çalışmalar olabiliyor. Rehberlik destek bilinci toplumumuzda yavaş yavaş olmakta. Burada öğrenci kişilik hizmeti veriyoruz. Ailenin de bu sürece katkı sağlaması, etkili bir şekilde sürdürmesi okul bünyesinde yürütülmesinin faydalı olacağını düşünüyorum.” ifadelerini kullanarak, eğitimlere yönelik yapılan çalışmalara değinmiştir. Katılımcı-R2 “Katıldığım seminerler ve eğitimlerle kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Aile danışmanlık eğitimi almak isterim.” ifadesini kullanarak eğitim ihtiyacının olduğunu belirtmiştir.

Rehberlik birimi ve öğretmenlerin genel görüşleri aile danışmanlık eğitimi almak yönündedir.

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Uygulanabilirliğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmen ve rehberlik birimine; “Okulunuzda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyuyor musunuz? Cevabınız evet ise; Okul Temelli Aile Danışmanlığı (yüz yüze, bireysel, çift) modelini uygulamanız durumunda karşılaşılabileceğiniz durumlar neler olabilir?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelin de Uygulanabilirliğine İlişkin Okul Temelli Aile Danışmanlığı Temalar

Alt temalar	f	%
- Bu sistemin olmasını isteriz. İletişim açısından önemli.	1	14,29
- Çok faydalı olur. Öğrenciyi rahat kontrol ederiz. Yeteneklerine odaklanırsınız.	4	57,14
- Aile kendini açmayabilir. Sorunları açıklamayabilir.	1	14,29
- Uzman kişi okuldan bağımsız olmalıdır.	1	14,29
T o p l a m		100,00

Tablo 4’ de yer alan temalar incelendiğinde, Katılımcı-Ö1 “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli olsa tabiki de daha öğrencilerimiz ile daha yakından iletişim kurmuş oluruz. Bu bir anlamda sınıf öğretmenliği yaptığımız rehber öğretmenlik sınıfı için daha kolay görünüyor ama mesela bir branş öğretmeni en az 4-5 sınıfa, en çok 10-12 sınıfa girebiliyor. Öyle durumlarda zorluklar yaşanabilir. Burada süre sıkıntısı ilk olarak karşımıza çıkıyor. Süre, velilerin çalışması, ikili eğitim olması veliye buradan ulaşılması zor olabilir. Ama ne derler... zoom üzerinden, sosyal medya üzerinden görüşmeler düzenlenebilir. Düzenli bir şekilde olacağına etkisi olabileceğini düşünüyorum. Böyle bir çalışma yapılırsa hem öğrenciyi kontrol etme açısından hem de öğrencinin kötü davranışlarını düzeltme açısından çok önemli bir fayda sağlar. Zaten bütün öğretmenlerin ortak fikridir bu...çocukta bir sorun varsa mutlaka ailesinde bir sorun vardır ve ailesinin eğitilmesi gerekiyordur. En önemli kısas budur yani. Çocuğun düzelmesi ailenin düzelmesi ile paralel.” İfadesinde belirttiği üzere, öğrenci kontrolünü sağlamada, aile iletişiminde bütüncül olacak bir modeldir. Aynı görüşü destekler nitelikte Katılımcı-Ö2 “Türkiyede öğretmenlerin profesyonel eğitim tavrı yok, farklı kişilik yapıları var. Öğretmenin yaklaşımı elbette farklı. Çocuk eğitimi temelde aileden alır. Aileye yakın olmak, aileyi aydınlatmak, yardımcı olmak faydası olabilir diye düşünüyorum.” ifadesini kullanmıştır. Katılımcı -Ö3 “Bu modelin olması çok faydalı olur. Günümüz şartlarında sürekli bizler, kurumlar kendini güncellemeli. En azından kalabalık sınıf ortamında, gün içerisinde çok sayıda sınıfta ders veriyoruz. Çocukların

bireysel sorunlarını yönlendireceğimiz bir birim olması hem bizim hem çocuklarımız için çok faydalı olacak. Böylece çocukların yeteneklerine, ilgi alanlarına yönelmemiz daha kolay olacak. Bu modeli uygularken veliler, çocuklara yaklaşımımızda farklılıklar olur diye bziimle iletişime geçmek istemeyebilir. Bu sürece daha profesyonel kişiler hâkim olmalı diye düşünüyorum. Ama uzman kişi ile iş birliği içerisinde olmamızda fayda var.” İfadelerini kullanan katılımcı, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasında uzman bir kişinin olması yönünde görüş bildirmiştir.

Rehberlik birimi Katılımcı-R1 “Çocuğu akademik başarıya göre değerlendiremeyiz. Hani sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla sosyal ihtiyaçları var, sportif ihtiyaçları var. Bu noktada desteğin tam olarak sağlanabilmesi için bu okulların kompleks şekilde olması gerekir. Çocuğun gizil yeteneklerini sergileyebileceği alanların olması lazım. Çocuğun yeteneğini ortaya koyabileceği alanlar olmalı. Sadece akademik eğitim ön planda olmamalı. Biz de şu anda akademik eğitim ön planda.” İfadesini kullanarak, çocukların yeteneklerini göz önüne alarak, ilgi alanına göre yönlendirildiğinde sorunlar ile başetmede daha iyi olduklarını belirtmiştir. En büyük engel ise çocuğun ailesinin kendi sorunlarını okuldaki uzmanlara anlatmaktan kaçınmasıdır. Öyleki Katılımcı-R2 “Okulda karşılaştığımız sorunları göz önüne aldığımızda “Okul Temelli Aile Danışmanlığına” ihtiyaç var. Çocukların benlik ve kimlik arayışının olduğu gelişim evresini sağlıklı ilerletmek için sorunların temeline inmeliyiz. Çocuğu etkileyen her sorunu göz önünde bulundurmalıyız. Kurulacak bu model ile aile çok kendini açmayabilir, çekinebilir. Ne de olsa okulda çocuğu var. Bu sistem kurulsa da uzman kişinin okuldan bağımsız olması önemli.” ifadesi bulgularımız ile örtüşmektedir.

Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Uygulanması Durumunda; Çocukların Akademik, Sosyal ve Duygusal Açından Gelişimlerine Etkilerine Dair Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılara; ““Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli uygulandığında; çocukların akademik, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerine ne yönde etki eder?” sorusu sorulmuş, analizine Tablo 5’ de yer verilmiştir.

Tablo 5. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Modelinin Çocuklar Üzerinde Etkilerine İlişkin Temalar

Alt temalar	f	%
- Çocuklar daha güvende olur.	3	21,43
- Sorunların artmasının önüne geçmiş olunur.	4	28,57
- Çocuğun aile ile ilişkileri daha sağlıklı olur.	2	14,29
- Akademik başarısı artar. Acil bu modele geçilmeli	5	35,71
T o p l a m		100,00

Tablo 5’ de yer alan temalar incelendiğinde, Katılımcı-Ö1 “Çok olumlu olacağını düşünüyorum. Öncelikle duygusal açıdan annem babam benimle ilgileniyor, beni merak ediyor, benim hayatımı inceliyor, beni önemsiyor duygusu ile tatmin olacaklarını ve güvende olacaklarını düşünüyorum. Böyle olduğu zaman bunun akademik başarılarına da yansıtacağını düşünüyorum. Ve tabiki en son olarak sosyal olarak arkadaş çevresinde kabul görmeyen davranışlar sebebiyle dışlanmış, ya da içine kapanık bir çocuk ise bunlarında zamanla aşılabileceğini düşünüyorum. Bu çalışmaların çok faydalı olacağını düşünüyorum” ifadesinde de belirttiği üzere, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklı olan çocukların akademik başarısında iyi olacaktır. Katılımcı-Ö2 “Aileden gelme alışkanlıklar, davranışlar çocukların hayatını belirliyor. Aile, temel doğruları, hayat ile ilgili doğruları vermeye çalışsa bile bazen zayıf kalıyor. Farklı ailelerden gelen çocukların birbirleri ile iletişim ve çatışma sorunları olabiliyor. Ortak noktalarda, okulda eğitim almak konusunda hedefe göre davranmasını bilmiyor çocuklar. Kabul, saygı, kişisel alana girmeme, kurallara uymak aileden aldığı modelle ortaya çıkıyor. Ailelerin eğitilmesi gerekmektedir. Çocuk probleminde aile ya çocuğu ya da öğretmeni suçluyor. Tepki gösteriyor. Aile kendi içinde sorunlarını çözmüş olsa çocuk sağlıklı olur.” ifadesi de bulgumuzu destekler niteliktedir. Katılımcı-Ö3 “Okul Temelli Aile Danışmanlığı uygulama alanı bulduğunda aile okul iş birliği olacağından çocuk kendini okulda daha güvende hisseder, mutlu olur. Mutlu olan çocuğun akademik başarısı artar, özgüveni yerine gelir. Esasında başarılı çocuk aileyi de olumlu etkiler. Başarılı çocuğun geleceğe yönelik hayalleri aileyi yüreklendirir.”, Katılımcı-Ö4 “Çocuk okulda problem yaşadığında öncelikli olarak rehber öğretmen ilgileniyor. Sonra aile ile iletişime geçmek istiyor. Ama bazı aileler de boşanma, alkol sorunu, istismar durumları olabiliyor.

Okul bu noktada yetersiz kalıyor. Veliyi psikoloğa yönlendirmek istediğimizde red cevabı alıyoruz. Ama Okul Temelli Aile Danışmanlığı bölümü kurulursa o zaman bağımsız olacağından çok faydası olur diye düşünüyorum. Bence acilen ihtiyaç var.” İfadelerini kullanan katılımcı ailede yaşanan sosyal sorunların okula yansımaları çok istemeyen ailelere yönelik “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin faydalı olacağı yönünde görüş bildirmiştir. Bu görüşler çalışmamızı destekler nitelikte sonuçlar vermektedir.

Rehberlik birimi Katılımcı-R1 “Sağlıklı toplumun inşası aileden başlar. Çocuğun ruhu sağlıklı olursa her alanda başarılı olur.” Katılımcı-R2 “Sağlıklı aile sağlıklı çocuktur. Bu da çocuğun sosyal akademik olarak hayatına yansıyor.” Benzer ifadeler kullanarak toplumumuzun temel direği olan ailenin gücüne ve önemine değinmiş bulunmaktadır.

Aile bireylerinden Katılımcı-V1 “Bu model okulunuzda uygulanırsa aileler, çocuklar ve okul için çok iyi olur. Özellikle ergenlikte, aile içinde çatışma çok oluyor. Bu nedenle destek almak gerekiyor.” Katılımcı-V2 “Kesinlikle olumlu, fakat bu bir süreç. Aynı zamanda hastaneden ruh sağlığı desteği almak zor olabiliyor. Okulda böyle bir uzman olması çok iyi olurdu. Okulda çocuğu rahat gözlemler, bize ulaşması daha kolay olurdu.” İfadelerinde modelin okullarda uygulanması gerekliliğini belirtmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Toplumdaki sorunların aileye yansıdığı, ailedeki sorunların topluma yansıdığı bir döngü mevcuttur. Sağlam ve sağlıklı bir toplum ile sağlıklı bir aile sistemi karşılıklı pozitif ilişkilidir. Çalışmada; çocukların aile sistemi içerisinde yaşamış olduğu sosyal sorunlara ilişkin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine yönelik olarak ebeveyn, öğretmen, okul rehber öğretmenlerine sorular yöneltilmiştir.

Araştırma kapsamında “Çocuğun okulda yaşadığı probleminin çözümüne yönelik olarak ailenin de katılımı sağlanmalı mıdır?” sorusuna öğretmen, rehberlik birimi ve velilerden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; öğretmenlerin çocuğun gerek kişilik özelliklerinden gerekse yaşadığı sorunlardan dolayı kendini dış dünyaya kapatması nedeniyle iletişim kuramaması, ailenin de sosyo ekonomik, sosyo kültürel farklılıklarından dolayı okul personelleri ile iletişime geçmemesi okul-aile-çocuk iş birliğini

zorlaştırmaktadır. Ailenin kimi zaman kaçınma davranışı sergilemesi, çocuğunun okul ortamında sergilediği sorunları ve olumsuz davranışları kabullenememesi, olayları görmezden gelmesi özellikle okul personellerinin (yönetici, rehberlik, öğretmen) sorunlara müdahalesi noktasında yetersiz kalmaktadır. “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli kapsamında müdahale ve önleyici çalışmaların devreye alınması ile okul-aile-çocuk iş birliği sağlıklı bir şekilde sağlanmış olacaktır.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin ülkemizde uygulanabilirliğine dair farkındalık oluşturmak adına Kılıç ve Özkan (2015), Özdemir ve Aksu (2018) çalışmaları mevcuttur. Her iki çalışmada; ülkemizde modelin uygulanabilirliği yönelik farkındalığın oluşturulması amacını taşımaktadır. Yurt dışı araştırmalar incelendiğinde; araştırma konusuna ilişkin benzer sonuçlar ortaya konulmuştur. Evans ve Carter (1997), Los Angeles’ta yedi devlet okulunda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasına ilişkin; ebeveynler, öğretmenler ve rehberlik birimleri ile yapılan görüşmeler sonucunda; modelin uygulanmasında davranışsal ve duygusal ve akademik açıdan sorun yaşayan çocukların gelişiminde müdahale sonrasında olumlu sonuçların ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Araştırma kapsamında “Okul rehberlik birimi ve öğretmenler olarak, ailelere yönelik çalışmaları içeren hizmet içi eğitimler aldınız mı? Aile danışmanlığına ilişkin eğitim aldınız mı?” sorusuna öğretmen ve rehberlik biriminden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin aktörleri arasında yer alabilmek için yeterli yetkinliğe sahip olmadıkları, ailenin özeline müdahale noktasında yetkilerinin sınırlı olduğu, aile danışmanlığı eğitimi almadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilmesi için yetkili kurumlar ve üniversiteler ile iş birliği sağlanarak aile danışmanlığı eğitimlerinin verilmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizde son dönem de eğitim sistemimiz içerisinde aile sistemine ilişkin farkındalık gelişmiş olup, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından Mart 2022’de “Aile Okulu Projesi” hayata geçirilmiştir. Hizmet İçi Eğitim Kursu kapsamında “Aile Okulu Eğitici Eğitimi”, Yaygın Eğitim Kursu kapsamında “Aile Okulu Eğitici Eğitimi ve “Aile Okulu Eğitimi (Velilere Yönelik) olmak üzere üç eğitim modülü düzenlenmiştir. Eğitim konuları; “Aile İçi İletişim”, “Bilinçli Teknoloji Kullanımı”, “Beslenme”, “Akran İlişkileri”, “Bağımlılık”, “Çatışma Yönetimi”, “Stres”, Sosyal Duygusal Becerilerin Gelişimi”, “Ahlaki Gelişimi” konularını

içermektedir (Aile okulu, t.y.). Öyleki MEB tarafından hayata geçirilen bu projenin içeriği, çalışmamızın aileye ilişkin farkındalığı artırma hususundaki bulguları ile uyumlu olup, temel teşkil etmektedir.

Yurt dışı eğitim programları araştırıldığında yüksek lisans programları ve sempozyumların yer aldığını görmekteyiz. Lisansüstü eğitim programı kapsamında; California Eyalet Üniversitesinde yer alan “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” yüksek lisans programından mezun olan öğrenciler; “Öğrenci Personel Hizmet” belgesi, “Lisanslı Evlilik ve Aile Terapisti” belgesi ve “Klinik Danışman” belgesine sahip olmaktadır. (Cal State La, t.y.).

Dr. Brian Gerrard direktörlüğünde, her yıl, uluslararası akademisyen ve uygulayıcıların bir araya geldiği “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” Oxford Sempozyumu düzenlenmektedir. Sempozyum; küresel çapta “Okul Temelli Aile Danışmanlığı”nın teşvik edilmesini amaçlamaktadır (Institute for School-Based Family Counseling, t.y.). Ülkemizde ise aile danışmanlığı yüksek lisans programları açılmakta olup, her yıl sayısı artmaktadır.

Araştırma kapsamında “Okulunuzda “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyuyor musunuz? Cevabınız evet ise; Okul Temelli Aile Danışmanlığı (yüz yüze, bireysel, çift) modelini uygulamanız durumunda karşılaşılabileceğiniz durumlar neler olabilir?” sorusuna öğretmen ve rehberlik biriminden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeline ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Sorunların çözümüne yönelik, bu modelin uygulanması durumunda öğretmen, çocuğun yeteneklerine odaklanacak, iletişim noktasında daha sağlıklı bir eğitim gerçekleşmiş olacaktır. Beck (Akt., Bloss, 1995), doktora tezinde 117 okul rehberlik danışmanı ile görüşme yapmış, okul rehberlik danışmanlarının %81,5'i okullarda aile danışmanlığına duyulan ihtiyacı belirtmiştir. Ancak “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanmasında aile iş birliği içerisinde olmak istememesi bir sorun olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu noktada aile ile birebir iletişime geçilerek modelin güvenilirliğine ve uygulanmasına yönelik eğitimler, seminerler düzenlenebilir.

Araştırma kapsamında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli uygulandığında; çocukların akademik, sosyal ve duygusal açıdan gelişimlerine ne yönde etki eder?” sorusuna öğretmen, rehberlik birimi ve velilerden oluşan katılımcıların vermiş oldukları cevaplar değerlendirildiğinde; tüm katılımcıların modelin uygulanması yönünde olumlu görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Aile

sistemi sağlıklı bir yapıya kavuştuğunda, çocuk üzerinde görünen olumlu etkilerin ilk yansıdığı ortam okul ortamı olacaktır. Modelin müdahaleci kapsam dahilinde uygulanması durumunda çocuğun okulda yaşamış olduğu davranış problemleri ortadan kalkmış olacaktır.

Snyder (2010) tez çalışmasında, çocukların aile ortamında, okulda ve toplumda sağlıklı birey olarak yetişmesini sağlamak adına ailenin bütünlüğünün oluşturulmasında uygulanan “Aileler ve Okullar Birlikte” uygulamasına yer vermiştir. Bu model, “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modeli ile aynı amacı taşımaktadır. Modelin uygulanmasıyla, çocukların hırsızlık, yalan söyleme, zorbalık, zarar verme gibi dışsallaştırılmış davranışlarında azalma, akademik başarılarında artış, aile ortamında yaşamış oldukları sosyal sorunlarda azalma gözlenmiştir.

Morrison ve Olivos (1993) çalışmasında; çocukların okulda yaşadığı davranışsal problemlerine yönelik “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin etkililiğini incelemiştir. Ciddi anlamda davranışsal problem yaşayan, disiplin yöntemlerinin bile sonuçsuz kaldığı çocuklar için okulda bir ekip oluşturulmuştur. Ekip üyeleri; okul rehberlik birimi, aile-okul koordinatörü, okul psikoloğu, öğretmen, ebeveynlerden ve öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmalar, aile danışmanlık yaklaşımları kullanılmış, ailenin takibi için de belirli aralıklarda seanslar düzenlenmiştir. Bu çalışmada yaklaşık 30 vaka incelenmiş, analizler sonucunda, öğrencilerin %67,00'sinin davranışsal problemlerin ortadan kalktığı görülmüştür. Çalışmamız ile uyumlu bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmaya ilişkin iki temel araştırma sorusunu bulgular dahilinde değerlendirdiğimizde;

Birinci araştırma sorusu değerlendirildiğinde; çocuğun okulda yaşadığı sorunlarda ailenin de sisteme dahil edilmesi, sorunların çözümüne olumlu katkı sağlayacaktı. Araştırma kapsamında katılımcı görüşleri ve literatür taraması incelendiğinde çocuğun sosyal ortamda sergilediği olumsuz davranışların büyük bir kısmı aile sisteminde yaşanan sosyal sorunlardan kaynaklı olmaktadır. Ailenin sosyo ekonomik, sosyo kültürel yapısı, şiddetli geçimsizlik, boşanma, çocukların ihmal edilmesi, sosyal medyanın olumsuz etkileri aile içerisinde en çok çocukları etkilemektedir. Çocukların okul öncesi dönemde yaşadığı sorunları sözel olarak dile getiremediği, bu durumun okul çağına geldiğinde dışsallaştırma yolu ile açığa vurduğu sonucu çıkmaktadır. Çocuğun yaşamış olduğu sorunları

okula yansıtması olması okul-aile iş birliğini gerekli kılmaktadır. Her ne kadar okul sistemi içerisinde, çocuğa müdahaleci ve önleyici programlar uygulanmış olsada aile sisteminin bu sürece dahil olmaması modeli işlevsiz hale getirecektir.

İkinci araştırma sorusu bağlamında “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin okullarda uygulanmasının okul rehberlik birimi, öğretmen ve aileler açısından görüşleri değerlendirildiğinde; modelin uygulanabilirliğine yönelik, katılımcı velilerin bu modeli bir terapist yaklaşımı olarak algıladıkları, toplumda ve okulda damgalanma kaygısı taşıdıkları dile getirilmiştir. Öğretmen ve rehberlik biriminin görüşleri değerlendirildiğinde; modelin uygulanması durumunda aile sisteme dahil olacak, sorunlarının çözüme kavuşması çocuğun duygu, düşünce ve davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir. “Okul Temelli Aile Danışmanı” uzmanları çocuğun, okulun, ailenin en büyük savunucusu olup, çocuğun aile ve okul uyumunu sağlamayı amaçlamaktadır (Gerrard, t.y.).

Bibliyometrik veri analizi sonuçlarına baktığımızda; alana ilişkin yurt dışı çalışmaların ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye 31. sırada yer almakta olup, 2 makale yayını bulunmaktadır. Analiz sonucunda, alana ilişkin ülkemizde daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir. Yurt dışı literatür sonuçları, her ne kadar çalışmamız ile uyumlu olsada kültürel açıdan farklılıklar göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, literatür de “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” taraması yapıldığında ülkemizde modele ilişkin sınırlı çalışma yapılmış olup, henüz uygulamaya geçilmediği görülmüştür. Okulların; ebeveyn ve çocuk arasında köprü görevi görerek, çocuklara bireysel yaklaşım yerine aileyi de sisteme katmış olması, sorunların çözümünde kalıcı ve işlevsel bir çözüm sağlamaktadır.

Öneriler

Başarılı bir “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin oluşturulmasında, ailelerin, eğitimcilerin ve ilgili kurumların iş birliği içerisinde olması önem arz etmektedir. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda; çocuğun davranışsal ve ruhsal sorunlarının çözümünde çalışmalarının bir bütün olarak ele alınması açısından “Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulamaya geçilmesine yönelik öneriler belirtilmiştir.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı”na ilişkin üniversiteler de lisans ve lisansüstü eğitim programları planlanmalıdır.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliği açısından okullarda idarecilere, rehberlik birimleri ve öğretmenlere hizmet içi eğitim düzenlenmelidir. Toplumda aile kurumunun devam etmesini sağlamak adına başta öğretmenler olmak üzere tüm eğitim kadrosu bu modelin bir parçası olarak aktif rol almalıdır. Müfredat içerisinde ailenin devamına ve önemine yönelik çalışmalara yer verilmelidir.

“Okul Temelli Aile Danışmanlığı” modelinin uygulanabilirliği açısından aileleri doğru bilgilendirmek önem arz etmektedir. Modelin uygulanabilirliğine yönelik, aileye ilgili eğitimler verilmeli, modelin eğitimsel bir amaca hizmet ettiği vurgulanmalıdır.

Kaynaklar ve yerel ihtiyaçlar göz önüne alınarak; Millî Eğitim Bakanlığı, Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türk Psikologlar Derneği gibi ilgili kurumlar tarafından teşvikler düzenlenerek, okullarda modele ilişkin birimler oluşturulmalıdır. Okullarda pilot uygulamalar yapılmalıdır. Özellikle bu alanda medyanın aktif rol alması sağlanmalıdır.

Çalışmanın küçük bir örneklem üzerinden gerçekleşmiş olması ve Türkiye’de henüz uygulanabilirliği olmadığından dolayı daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Aile danışmanı uzmanlarında katılımcı görüşmelerine dahil edilmesi noktasında farklı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça | References

- Aktaş, G. (2015). Türkiye'de aile sosyolojisi çalışmalarına genel bir bakış. *Journal Of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (52), 419-441. <https://doi.org/10.18368/IU/sk.53365>
- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of informetrics*, 11(4), 959-975.
- Atıf Demirel, Y. (2023). Aile katılımlı okul modeli önerisi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(34), 353-381.
- Aykurt, A. Y. (2020). 21. Yüzyıl'da sosyal sorunlar ve dezavantajlı gruplar. *Journal of Awareness (JoA)*, 5(3), 427-448. <https://doi.org/10.26809/joa.5.031>
- Bayer, A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Bloss, K. K. (1995). School-based family interventions: Current and preferred practices of school counselors. The University of North Carolina at Greensboro.
- Cal State La (t.y.). Master of Science in Counseling: Option in School-Based Family Counseling <https://www.calstatela.edu/coe/edsp/ms-school-based-family-counseling>.
- Creswell, J. (2021). Nitel araştırma yöntemleri (S. Demir&M. Bütün, çeviri.; 6nd ed.). Siyasal Kitabevi. (Orijinal yayın tarihi 2013).
- Çelebi, M. (Ed.). (2020). Nitel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi.
- Ekiz, D. (2020). Bilimsel araştırma yöntemleri. Anı Yayıncılık.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 88-96.
- Evans, W. P., & Carter, M. J. (1997). Urban school-based family counseling: role definition, practice applications, and training implications. *Journal of Counseling & Development*, 75 (5), 366-374.
- Gerrard, B. (2008). School-Based Family Counseling: Overview, trends, and recommendations for future research. *International Journal for School-Based Family Counseling*, 1(1), 1-30.

Gerrard, B. (t.y.). School-Based Family Counseling.
<https://www.schoolbasedfamilycounseling.com>

Institute for School-Based Family Counseling (t.y.). Oxford Symposium in School-Based Family Counseling <https://www.oxfordsymposium-sbfc.com/>.

Kelchner, V. P., Campbell, L. O., Howard, C. C., Bensinger, J., & Lambie, G. W. (2020). The influence of school-based family counseling on elementary students and their families. *The Family Journal*, 28(3), 273-282.

Kemal, S. (2020). Aile kalpsiz bir dünyada son sığınaktır. M. Çevik (Ed.), *Aile Kongresi Bildiriler Kitabı*, (s.36-42). Memur Sendikaları Konfederasyonu ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.

Kılıç, E., & Özkan, Y. (2015). Okul temelli aile danışmanlığında sosyal hizmetin rolü ve önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(1), 155-178.

Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

Kozan, H. İ. Ö. (2020). Okul psikolojik danışmanlığı ile ilgili yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi: 1980-2019. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 3(1), 1-28.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Aile okulu projesi. <https://aileokulu.meb.gov.tr>.

Morrison, J. A., Olivos, K., Dominguez, G., Gomez, D., & Lena, D. (1993). The application of family systems approaches to school behavior problems on a school-level discipline board: An outcome study. *Elementary School Guidance & Counseling*, 27(4), 258-272.

Özdemir, A., & Aksu, S. (2018). " Okul tabanlı aile danışmanlığı (otad)" modeline yönelik farkındalık düzeyi ve uygulanabilirliği: nitel bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 13 (19).

Rones, M., & Hoagwood, K. (2000). School-based mental health services: A research review. *Clinical child and family psychology review*, 3, 223-241.

School-Based Family Counseling (2024, 01 Mayıs).
<https://www.schoolbasedfamilycounseling.com/>

- Seyitoğlu, F. (2017). Çocuklarda 20 Psikolojik Problem ve Çözümü, Hayy Grup Yayıncılık.
- Snyder, M. S. (2010). Teachers' perceptions of students' needs for family counseling and attitudes toward school-based family counseling. Capella University.
- Soriano, M., Gerrard, B., & Adler, A. (2013). School-based family counseling: An overview. School-based family counseling: Transforming family-school relationships, 2-15.
- Yavuzer, H. (2007). Çocukun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. Organizational research methods, 18(3), 429-472.